

***Labankido*©: Ένα εποπτικό εργαλείο για τη διδασκαλία του ελληνικού παραδοσιακού χορού στις πρώτες εκπαιδευτικές βαθμίδες**

A. Δανιά

Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού Αθήνας
adania@phed.uoa.gr

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση του εργαλείου *Labankido*© (Δανιά, 2013), το οποίο βασίζεται στο Λογισμικό PowerPoint και προορίζεται να χρησιμοποιηθεί ως εποπτικό μέσο διδασκαλίας του ελληνικού παραδοσιακού χορού σε αρχάριους μαθητές. Βασικό χαρακτηριστικό του εργαλείου είναι η χρήση συμβόλων σημειογραφίας Labanotation εντός ηλεκτρονικών πολυμεσικών δραστηριοτήτων οπτικής και ακουστικής αναπαράστασης των συστατικών στοιχείων της δομής του χορού. Οι μέχρι σήμερα χρήσεις και προοπτικές διάδοσης του *Labankido*© τίθενται υπό συζήτηση βάσει συγκεκριμένων παιδαγωγικών θεωριών και καινοτόμων διδακτικών προσεγγίσεων, ενώ προτείνεται η διεξαγωγή ποιοτικής έρευνας αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας αυτού σε δείγμα αρχάριων μαθητών ηλικίας 5-7 χρονών.

Λέξεις κλειδιά: Σύστημα σημειογραφίας κίνησης και χορού Laban-Labanotation, ελληνικός παραδοσιακός χορός.

1. Εισαγωγή

Ένας από τους πολλούς τομείς στους οποίους έχουν διεισδύσει στις μέρες μας οι εφαρμογές της ψηφιακής τεχνολογίας είναι η εκπαίδευση. Με απώτερο σκοπό την ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων σύμφωνων με τις απαιτήσεις της συνεχώς εξελισσόμενης κοινωνίας της πληροφορίας, η τεχνολογία των πολυμέσων αποτελεί μια νέα μορφή εκπαιδευτικού εργαλείου και επικοινωνίας. Ο Mayer (2002) ορίζει τη διδασκαλία με τη χρήση πολυμέσων ως τη διδασκαλία κατά την οποία γίνεται χρήση κειμένου και εικόνων με απώτερο σκοπό την ενίσχυση της μάθησης μέσω της πρόσκτησης γνώσεων, εννοιών, κανόνων, δεξιοτήτων.

Ο χορός, ως είδος κινητικής δεξιότητας, συγκαταλέγεται μεταξύ των διδακτικών αντικειμένων που μπορούν να επωφεληθούν από τις τεχνολογίες της επικοινωνίας και της πληροφορίας. Εκπαιδευτικά πακέτα εκμάθησης διαφόρων ειδών χορού, ψηφιακά προϊόντα σημειογραφίας του χορού, τεχνικές κινουμένων σχεδίων για την ψηφιακή καταγραφή της χορευτικής κίνησης, εικονικά-διαδραστικά περιβάλλοντα

χορογραφικής σύνθεσης και εκτέλεσης, ψηφιακά εκπαιδευτικά λογισμικά και περιβάλλοντα εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης για το χορό, αποτελούν μερικές από τις πολλαπλές εφαρμογές της τεχνολογίας στη διάδοση και διδασκαλία του χορού. Με δεδομένο ότι η μορφή και η δομή της κίνησης αποτελούν σημαντικά εκφραστικά στοιχεία για κάθε χορευτική εκτέλεση (Δανιά κ.ά., 2009), η εκμάθηση της μορφής του χορού και μέσω αυτής η ενίσχυση της κριτικής ικανότητας των χορευτών, βρίσκονται στο επίκεντρο σχεδιασμού μέσων αυτού του είδους.

Το σύστημα σημειογραφίας κίνησης και χορού Laban, Labanotation αναγνωρίζεται στις μέρες μας ως το πιο αντικειμενικό σύστημα καταγραφής και ανάλυσης της δομής του χορού. Πρόκειται για ένα σύστημα συμβόλων που συνδυάζει σε μία ενιαία εικόνα, πληροφορίες σχετικά με την κατεύθυνση, το επίπεδο, την απόσταση, τη διάρκεια και την ποιότητα της κίνησης (Κουτσούμπα, 2005). Παρόλα αυτά, οι πολυμεσικές εφαρμογές που προτείνονται σήμερα για τη διδασκαλία της σημειογραφίας Labanotation απευθύνονται στις γνωστικές ικανότητες, και το κινητικό δυναμικό ενηλίκων μαθητών χορού. Παραμένει επομένως αναπάντητο το ερώτημα αν και κατά πόσο οι συγκεκριμένες εφαρμογές μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως ενισχυτικά μέσα στη διδασκαλία του χορού σε μικρούς μαθητές.

Στην Ελλάδα, αν και στο πλαίσιο της αλληλεπίδρασης ανθρώπου-τεχνολογίας Η/Υ τα παιδιά προσελκύνουν μεγάλο ενδιαφέρον ως μαθησιακή ομάδα σε όλα τα διδακτικά αντικείμενα των αναλυτικών σχολικών προγραμμάτων, εντούτοις στον τομέα της διδασκαλίας του Ελληνικού Παραδοσιακού Χορού (ΕΠΧ) απουσιάζουν προϊόντα τεχνολογίας που να χρησιμοποιούν τη σημειογραφία Labanotation ως μέσο στη διδασκαλία της δομής του χορού σε μικρούς μαθητές.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση του εργαλείου *Labankido*© (Δανιά, 2013), η οποία βασίζεται στο Λογισμικό PowerPoint και προορίζεται να χρησιμοποιηθεί ως εποπτικό μέσο στη διδασκαλία του ΕΠΧ σε αρχάριους μαθητές. Βασικό χαρακτηριστικό του είναι η χρήση συμβόλων σημειογραφίας Labanotation εντός ηλεκτρονικών πολυμεσικών δραστηριοτήτων οπτικής, ακουστικής και λεκτικής αναπαράστασης των συστατικών στοιχείων της δομής του ΕΠΧ. Το *Labankido*© απαρτίζεται από δέκα θεματικές ενότητες ανάλυσης θεμελιωδών κινητικών εννοιών και συστατικών στοιχείων της δομής του ΕΠΧ, οι οποίες παρουσιάζονται σε παιγνιώδη μορφή βάσει ειδικά κατασκευασμένων κινουμένων σχεδίων σημειογραφίας Labanotation.

Το *Labankido*© μπορεί να αποτελέσει ένα διδακτικό μέσο «ολιστικής διδασκαλίας» του ΕΠΧ στις πρώτες εκπαιδευτικές βαθμίδες (προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία), εφόσον συνδυάζει την παιγνιώδη αλληλεπίδραση με την κινητική και σημειογραφική εξερεύνηση θεμελιωδών εννοιών και δεξιοτήτων. Οι μέχρι σήμερα χρήσεις και προοπτικές διάδοσης της συγκεκριμένου εργαλείου τίθενται υπό συζήτηση στη συνέχεια, βάσει συγκεκριμένων παιδαγωγικών θεωριών και

καινοτόμων διδακτικών προσεγγίσεων, ενώ προτείνεται η διεξαγωγή ποιοτικής έρευνας αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας του σε δείγμα αρχάριων μαθητών ΕΠΧ ηλικίας 5-7 χρονών.

2. Σχεδιασμός ψηφιακών διδακτικών μέσων για παιδιά πρώτης σχολικής ηλικίας

Κατά τη διάρκεια της πρώτης σχολικής ηλικίας (5-7 χρονών), η ανάγκη για αυτονομία αναπτύσσεται ολοένα και περισσότερο, ενώ τα παιδιά συνεχίζουν να επιδίδονται σε καταστάσεις παράλληλου παιχνιδιού. Το παιχνίδι για αυτά αποτελεί μία εσωτερικά παρακινούμενη μορφή συμπεριφοράς που λαμβάνει χώρα εντός συγκεκριμένων χωροχρονικών συνθηκών, προσφέροντας συναισθήματα ξεχωριστά, μοναδικά και διαφορετικά από αυτά της καθημερινής ζωής (Huizinga, 1955). Μέσω του παιχνιδιού τα μικρά παιδιά εμπλέκονται σε μία μοναδική διαδικασία άντλησης εμπειριών μάθησης, εξερεύνησης, γνωριμίας και κοινωνικοποίησης. Η συγκεκριμένη διαδικασία αποτελεί αυτοσκοπό δεδομένου ότι στις περισσότερες περιπτώσεις δεν στοχεύει στην εκπλήρωση ενός συγκεκριμένου στόχου (Pelligrini, 1987).

Εντός καταστάσεων παιχνιδιού, η προσοχή των παιδιών αυτής της ηλικίας διασπάται εύκολα και η επικοινωνία μαζί τους καθίσταται δύσκολη, ειδικότερα όταν αφορά αφηρημένες έννοιες (γνωστικές ή κινητικές) διατυπωμένες από μη εγωκεντρική σκοπιά. Παρόλα αυτά, μία ικανότητα που αναπτύσσεται ήδη από την προσχολική ηλικία είναι ο χειρισμός και η αναγνώριση συμβόλων (Buckingham, 2001). Μέσω παρακολούθησης εκπομπών της τηλεόρασης, ψηφιακών παιχνιδιών, βίντεο κινουμένων σχεδίων και άλλων πολυμεσικών εφαρμογών, τα παιδιά μεταβαίνουν από αυθεντικές εμπειρίες και καταστάσεις στις συμβολικές τους αναπαραστάσεις και αντίστροφα (Δανιά, 2013).

Εντούτοις, τα παιδιά πρώτης σχολικής ηλικίας είναι αρκετά μεγάλα ώστε να χειρίζονται σχετικά περίπλοκα λογισμικά, αλλά αρκετά μικρά ώστε να αναμένουν από αυτά μία παιγνιώδη προσέγγιση (Dania, Tyronola, & Koutsouba, 2011). Η ενσώματη αλληλεπίδραση με τα πολυμέσα είναι εκείνη που θα προκαλέσει περισσότερη ευχαρίστηση αυξάνοντας την παρακίνηση τους για προσπάθεια και συμμετοχή.

Κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας η σωματική κίνηση είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη μάθηση, γνωστική ή κινητική (Gallahue & Ozmun, 1998). Δεδομένου ότι η παρούσα εργασία αναφέρεται στο σχεδιασμό ενός ψηφιακού εποπτικού μέσου για τη διδασκαλία του ΕΠΧ, θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθεί ότι στα παιδιά της πρώτης σχολικής ηλικίας η ανάπτυξη βασικών κινητικών δεξιοτήτων (πχ. βάδισμα, τρέξιμο, ισορροπία, κ.ά.) και η εξέλιξη κινητικών ικανοτήτων όπως η δύναμη, η ταχύτητα, η ρυθμική ικανότητα κ.ά., βρίσκονται ακόμη σε αρχικό στάδιο. Έννοιες όπως ο χώρος, ο χρόνος και οι σχέσεις των μερών του

σώματος κατά την κίνηση, απουσιάζουν από το κινητικό ρεπερτόριο των παιδιών, δυσχεραίνοντας την επικοινωνία οδηγίων και κατευθύνσεων από το δάσκαλο.

Ως εκ τούτου, προτού να θεμελιωθεί το στοιχειώδες κινητικό δυναμικό η ενασχόληση με σύνθετες κινητικές δεξιότητες όπως π.χ. ο χορός δύσκολα καταλήγει στην κατάκτηση της επιδέξιας χορευτικής εκτέλεσης, αποθαρρύνοντας συναισθηματικά και κινητικά τους εκκολαπτόμενους χορευτές.

Οι έρευνες αποδεικνύουν ότι τα ψηφιακά πολυμέσα μπορούν να διεγείρουν την επιθυμία των μικρών παιδιών για ενεργό συμμετοχή στο μάθημα και μέσω αυτής να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα των επιδόσεών τους και την ικανοποίησή τους από αυτές (Inkpen, 2001). Στην προκειμένη περίπτωση, ο σχεδιασμός ενός τέτοιου μέσου για τη διδασκαλία του μαθήματος του ΕΠΧ θα πρέπει κατά κύριο λόγο να προάγει την κιναισθητική εξερεύνηση βασικών κινητικών εννοιών που εμπλέκονται στην κατανόηση της δομής των διδασκόμενων χορών (π.χ. μέρη κινούμενου σώματος, χρόνος και χώρος κινήσεων, σχέση χορευτή με άλλους χορευτές κατά την κίνηση, κ.ά.). Αφετέρου, θα πρέπει να κινείται εντός του πλαισίου *παιχνιδιολογισμικό-εκπαίδευση-ψυχαγωγία* (*play-software-education-entertainment: playware & edutainment*) (Bruckman & Bandlow, 2002; Lund, Klitbo & Jessen, 2005), προκειμένου να διεγείρει τη φαντασία και τη δημιουργική σκέψη των μικρών μαθητών καθώς αυτοί αναπτύσσουν γνωστικά και κωδικοποιούν συμβολικά κινητικά σχήματα δράσης.

3. Η χρήση συμβόλων σημειογραφίας Labanotation για την αναπαράσταση κινητικών πληροφοριών

Το σύστημα σημειογραφίας κίνησης και χορού Laban, Labanotation (στο εξής Labanotation) αποτελεί σύστημα συμβόλων με παγκόσμια αποδοχή και χρησιμοποιείται για την καταγραφή και απεικόνιση της κίνησης καθώς και την παροχή πληροφοριών σχετικών με τη δομή της.

Το βασικό σύμβολο είναι ένα ορθογώνιο παραλληλόγραμμο, το οποίο δίνει ταυτόχρονα πληροφορίες σχετικά με α) την κατεύθυνση της κίνησης ανάλογα με το σχήμα του, β) το επίπεδο της κίνησης ανάλογα με τη σκιαγράφησή του, γ) τη χρονική διάρκεια της κίνησης σύμφωνα με το μήκος του και δ) το μέρος του σώματος που κινείται ανάλογα με την τοποθέτηση του συμβόλου σε ένα στύλο τριών γραμμών, τον τρίγραμμα στύλο (Δανιά, 2013; Κουτσούμπα, 2005).

Από σχετικές έρευνες, στις οποίες εξετάστηκε η επίδραση της σημειογραφίας Labanotation στη μάθηση του χορού (Δανιά, 2013; Fugedi, 2003; Stähle-Varney, 2001), αποδεικνύεται ότι η ανάλυση, κατανόηση, μνημονική συγκράτηση και ανάκληση της κίνησης εντός του τελικού αποτελέσματος της χορευτικής επίδοσης

καθίστανται ευκολότερες όταν το Labanotation χρησιμοποιείται ως μέσο στη διδακτική πράξη.

Το Labanotation δεν είναι περισσότερο περίπλοκο από την κίνηση που αναπαριστά. Αντιθέτως, αποτελεί μία σημειωτική - συμβολική καταγραφή του κινούμενου σώματος και μια σωματοκεντρική γραφική ανάλυση του κατά περίπτωση χορού, αναπαριστώντας με την ίδια ακρίβεια τη δομή, την ποιότητα και το ύφος τόσο μεμονωμένων κινήσεων όσο και σύνθετων χορογραφιών. Το πόσο λεπτομερής χρειάζεται να είναι η επικοινωνία, περιγραφή και ανάλυση των υλικοτεχνικών στοιχείων της αυθεντικής χορευτικής επίδοσης εξαρτάται κάθε φορά από τους στόχους και το επίκεντρο του μαθήματος, την εμπειρία των μαθητών, το είδος του αναλυόμενου χορού, την εκπαιδευτική βαθμίδα, κ.ά.

Το Labanotation παρέχει στο δάσκαλο εξαιρετική ευχέρεια ώστε να λειτουργήσει όσο αφαιρετικά επιθυμεί προκειμένου να επικοινωνήσει με τους μαθητές του με ένα ακριβές και περιεκτικό κινητικό λεξιλόγιο. Ωστόσο, ο βαθμός στον οποίο ο χειρισμός του συστήματος μπορεί να λειτουργήσει προς όφελος της διδασκαλίας και της μάθησης του χορού δεν είναι προδιαγεγραμμένος. Αντιθέτως, προκύπτει ως το αποτέλεσμα των μέσων και των τεχνικών που θα χρησιμοποιηθούν σε κάθε περίπτωση για την παρουσίασή, επεξήγησή και ανάλυσή του.

4. Το εργαλείο Labankido©

Το Labankido© αποτελεί ένα εποπτικό διδακτικό μέσο, το οποίο σχεδιάστηκε ειδικά για τις ανάγκες μίας νέας μεθόδου διδασκαλίας του ΕΠΧ, της *Σημειογραφικής μεθόδου Laban*. Κάνοντας χρήση της θεωρίας Laban Movement Analysis (LMA) (Laban & Lawrence, 1974) και των συμβόλων Labanotation η μέθοδος αυτή εφαρμόστηκε στη διδασκαλία συγκεκριμένου ρεπερτορίου ελληνικών παραδοσιακών χορών από όλες τις περιοχές της Ελλάδος.

Η επιλογή της θεωρίας LMA βασίστηκε στο γεγονός ότι δίνει τη δυνατότητα στο δάσκαλο να περιγράψει οποιαδήποτε κίνηση ως αποτέλεσμα συνδυασμών μεταξύ τεσσάρων βασικών κινητικών εννοιών. Οι έννοιες αυτές είναι:

- *Σώμα* (γνώση σώματος και μερών του, βασικές κινητικές δεξιότητες μετακίνησης π.χ. βάδισμα και μη μετακίνησης π.χ. ισορροπία).
- *Χώρος* (κατευθύνσεις, επίπεδα και διαδρομές κίνησης).
- *Προσπάθεια* (ποιοτικές αλλαγές στη δυναμική των κινήσεων).
- *Σχέσεις* (σχέσεις μερών σώματος μεταξύ του, σχέσεις σώματος με άλλα σώματα ή αντικείμενα κατά την κίνηση).

Βάσει της Σημειογραφικής μεθόδου *Laban*, η διδασκαλία των χορών ξεκινά από το επίπεδο επιμέρους κινητικών μοτίβων¹ και καταλήγει στην παρουσίαση και εκμάθηση ολόκληρης της χορογραφίας του χορού.

Σχήμα 1. Labankido©: διαφάνεια από το πρώτο μάθημα

Με ανάλογο τρόπο οργανώνεται εποπτικά η διδασκαλία εντός του εργαλείου *Labankido©*. Χρησιμοποιώντας ως περιβάλλον σχεδιασμού το λογισμικό PowerPoint 2007, το *Labankido©* περιλαμβάνει δέκα θεματικές ενότητες. Κάθε θεματική ενότητα αποτελεί μία ξεχωριστή παρουσίαση PowerPoint που είναι το αντικείμενο διαπραγμάτευσης ενός ή δύο συνεχόμενων μαθημάτων ΕΠΧ. Σε κάθε ενότητα αναλύονται και αναπαρίστανται με σύμβολα Labanotation οι τέσσερις κινητικές έννοιες, με τη βοήθεια κινουμένων σχεδίων, παιχνιδιών αντιστοίχισης και ατομικών ή ομαδικών δραστηριοτήτων ανάγνωσης και χορευτικής απόδοσης σημειογραφίας (Σχήμα 1).

Για το σχεδιασμό των κινουμένων σχεδίων και των ασκήσεων αντιστοίχισης έχουν χρησιμοποιηθεί εικόνες, ομαδοποιημένα σχήματα και πλαίσια τα οποία είναι προσαρμοσμένα κινητικά κατά τρόπον ώστε να εναλλάσσονται επί της εκάστοτε διαφάνειας (ψευδοκίνηση). Επιπλέον, σε ορισμένες διαφάνειες χρησιμοποιείται συγχρονισμός ήχου και εικόνας ή χρονισμός ήχου-κίνησης συμβόλων, προκειμένου να τονιστούν σημαντικά στοιχεία του μαθήματος. Όλες οι διαφάνειες περιλαμβάνουν παιγνιώδεις δραστηριότητες προγύμνασης και εξάσκησης (*drill and practice*), ενώ οι

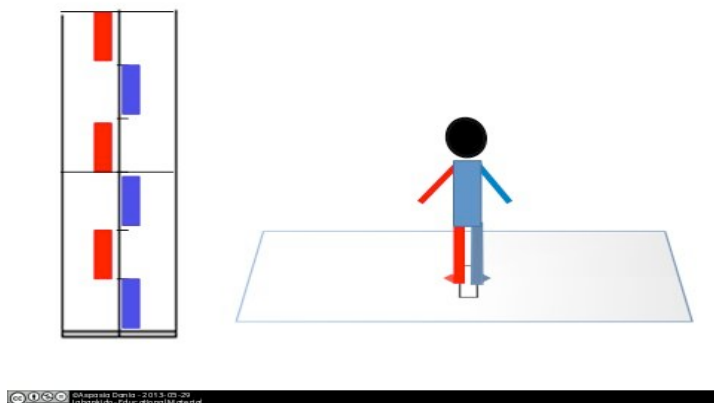
¹ Η μικρότερη συνθετική μονάδα του χορού που αντιστοιχεί σε ένα ρυθμικό μοτίβο, δηλαδή σε ένα μουσικό μέτρο.

ασκήσεις σημειογραφίας είναι σχεδιασμένες κατά τρόπον ώστε να προωθούν την αλληλεπίδραση και τη συνεργασία μεταξύ των μικρών χορευτών.

Σκοπός της ψηφιακή παρουσίασης των συμβόλων Labanotation είναι να προσαρμόσει την εκμάθηση της σημειογραφίας στις γνωστικές ικανότητες και τις απαιτήσεις των μικρών μαθητών, εμπλέκοντάς τους σε καταστάσεις «προ-εννοιολογικού παιχνιδιού» (προσαρμογή του όρου βάσει του “*pre-object play*” βλ. Hutt, 1971).

Η αλληλεπίδραση επί οθόνης με τα παιχνίδια-σύμβολα Labanotation παρέχει την ευκαιρία πειραματισμού και δοκιμής με τις έννοιες στις οποίες αυτά παραπέμπουν, προωθώντας τις γνωστικές διαδικασίες που διέπουν την αναγνώριση και επίτευξη της επιθυμητής χορευτικής επίδοσης. Αντίστοιχες εμπειρίες δεν θα μπορούσαν να βιώσουν οι μικροί μαθητές εάν η διδασκαλία της σημειογραφίας περιοριζόταν σε γραπτές οδηγίες ή στις λεκτικές υποδείξεις του δασκάλου.

Λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές της θεωρίας πολυμεσικής μάθησης (Mayer, 2002), σε καμία από τις διαφάνειες του *Labankido*© δεν γίνεται κατάχρηση περιφερειακών στοιχείων όπως π.χ. εφέ, χρώματα, φόντο, στυλ και γενικά γραφιστικά στοιχεία. Αντιθέτως, περιττές γραπτές οδηγίες, πολύπλοκα εφέ, βίντεο και συνδυασμοί χρωμάτων αποφεύγονται, δεδομένου ότι οι πληροφορίες αναπαρίστανται με τρόπο αφαιρετικό και ταυτόχρονα περιεκτικό εντός των συμβόλων Labanotation (Σχήμα 2).

Σχήμα 2. *Labankido*©: διαφάνεια από το δεύτερο μάθημα

Στόχος είναι η παροχή ενός πολυμεσικού διδακτικού εργαλείου, υποστηρικτικού στο έργο του δασκάλου, και όχι μίας τεχνολογικά προηγμένης εφαρμογής. Για αυτό το λόγο άλλωστε οι λειτουργικές του απαιτήσεις του *Labankido*© μπορούν να

καλυφθούν εξ ολοκλήρου από την πλειοψηφία των τάξεων χοροδιδασκαλίας. Ο απαραίτητος εξοπλισμός είναι ένας ηλεκτρονικός υπολογιστής και ένας βιντεοπροβολέας (προτζέκτορας).

5. Πρόταση έρευνας εφαρμογής και αξιολόγησης του Labankido©

Το εποπτικό εργαλείο *Labankido©* χρησιμοποιήθηκε εντός της *Σημειογραφικής μεθόδου Laban* για τη διδασκαλία ΕΠΧ σε αρχάριους χορευτές του Τμήματος Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Η αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης μεθόδου ελέγχθηκε μέσω προγράμματος παρέμβασης, έναντι μίας μεθόδου που χρησιμοποίησε ως μοναδικό μέσο την επίδειξη του χορού από το δάσκαλο.

Στην έρευνα πήραν μέρος 106 δευτεροετείς φοιτητές και φοιτήτριες (ηλικίας 19-22 χρονών), οι οποίοι διδάχθηκαν ελληνικό παραδοσιακό χορό χωρισμένοι σε δύο διαφορετικές ομάδες (μία για κάθε μέθοδο διδασκαλίας) (Δανιά, 2013). Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώθηκε στατιστικώς σημαντική ενδοατομική βελτίωση στη χορευτική επίδοση των ατόμων που διδάχθηκαν χορό με τη *Σημειογραφική μέθοδο Laban*, ενώ αντίστοιχη βελτίωση δεν παρατηρήθηκε στις επιδόσεις της άλλης ομάδας.

Ωστόσο, η γενίκευση των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων δεν θα μπορούσε να τεθεί σε ισχύ πριν τη διεξαγωγή παρόμοιων ερευνών σε άλλους πληθυσμούς ή εκπαιδευτικά πλαίσια. Για το σκοπό αυτό η παρούσα εργασία προτείνει τη διεξαγωγή αντίστοιχης έρευνας σε δείγμα μαθητών πρώτης σχολικής ηλικίας (5-7 χρονών), αρχάριων στο μάθημα του ΕΠΧ. Τα διαδοχικά στάδια διεξαγωγής της έρευνας θα έχουν ως εξής:

- *Επιλογή δείγματος.* Το δείγμα της έρευνας θα αποτελείται από δύο ομάδες μαθητών (αγοριών και κοριτσιών) 5-7 χρονών, οι οποίοι δεν θα έχουν διδαχθεί χορό στο παρελθόν και θα καταταχθούν τυχαία σε δύο ομάδες: α) Ομάδα Α (διδασκαλία του ΕΠΧ με τη *Σημειογραφική μέθοδο Laban*) και β) Ομάδα Β (διδασκαλία του ΕΠΧ με τη μέθοδο του παραγγέλματος). Το συγκεκριμένο δείγμα θα προέρχεται από ιδιωτικό σύλλογο εκμάθησης ελληνικών παραδοσιακών χορών.
- *Καθορισμός μαθησιακών στόχων και διδακτικών μέσων.* Στην Ομάδα Β θα διδαχθεί ένα συγκεκριμένο ρεπερτόριο χορών από το δάσκαλο, ο οποίος θα αποτελεί το μοναδικό σημείο αναφοράς και μίμησης. Στην Ομάδα Α εκτός από το πρότυπο του δασκάλου θα χρησιμοποιηθεί το εποπτικό εργαλείο *Labankido©* σε συνδυασμό με ατομικά και ομαδικά παιχνίδια και κινητικές-ρυθμικές ασκήσεις στο ίδιο ρεπερτόριο παραδοσιακών χορών.

- *Διεξαγωγή της έρευνας.* Η έρευνα θα περιλαμβάνει 24 συνεχόμενα μαθήματα διάρκειας 45 λεπτών, που θα διδαχθούν σε χρονικό διάστημα 3 μηνών (2 φορές την εβδομάδα). Τα μαθήματα της Ομάδας Α θα βιντεοσκοπηθούν προκειμένου να αξιολογηθούν ποιοτικά. Επιπλέον, το συνολικό δείγμα θα βιντεοσκοπηθεί πριν, στη λήξη και μετά τη λήξη του προγράμματος κατά τη διάρκεια εκτέλεσης επιλεγμένων κινητικών μοτίβων προκειμένου να αξιολογηθεί η χορευτική τους επίδοση βάσει ειδικά διαμορφωμένου οργάνου αξιολόγησης (Δανιά, 2009).
- *Ποιοτική αξιολόγηση Labankido©.* Η αποτελεσματικότητα χρήσης του εργαλείου Labankido© θα διεξαχθεί με ποιοτικές μεθόδους έρευνας και ειδικότερα: σημειώσεις πεδίου, ερωτηματολόγια αξιολόγησης ενδιαφέροντος και συστηματική παρατήρηση των βιντεοσκοπημένων μαθημάτων.

Πριν τη διεξαγωγή της έρευνας θα διασφαλιστεί η συναίνεση των γονέων-κηδεμόνων των συμμετεχόντων, ενώ η προστασία της ανωνυμίας τους θα τηρηθεί καθόλη τη διάρκειά αυτής.

6. Συμπεράσματα

Στις πρώτες εκπαιδευτικές βαθμίδες η μάθηση μέσω παρατήρησης του προτύπου του δασκάλου (Bandura, 1969), συνιστά μία αποτελεσματική τακτική διδασκαλίας. Ωστόσο, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης η διδασκαλία του χορού που ως μόνο μέσο χρησιμοποιεί την πρότυπη εκτέλεση του δασκάλου, καθιστά τους μαθητές κινητικά εξαρτώμενους εκθέτοντάς τους σε ένα πυκνό όγκο πληροφοριών. Κατά συνέπεια, μειώνει τις ευκαιρίες που αυτοί έχουν για να αναπτύξουν αυτόνομες στρατηγικές δράσης και σκέψης, και να μεταφερθούν στη θέση των υπεύθυνων χειριστών της κινητικής μάθησης.

Τα παιδιά πρώτης σχολικής ηλικίας μπορούν να κινηθούν ευέλικτα μεταξύ διαφορετικών συμβολικών συστημάτων (π.χ. προφορικών, γραπτών, εικονικών, κ.ά.) προκειμένου να επικοινωνήσουν και να εκφραστούν λεκτικά ή κινητικά. Τα σύμβολα, ως διαμεσολαβητές στη διαδικασία ερέθισμα-αντίδραση (δάσκαλος που δείχνει το χορό-μαθητές που ακολουθούν με απόλυτη ακρίβεια τα βήματά του), μπορούν να προωθήσουν τη μάθηση του χορού από το επίπεδο της μίμησης στο επίπεδο της εμπρόθετης χορευτικής δράσης.

Το εποπτικό εργαλείο Labankido© μπορεί να υποστηρίξει αυτή τη διαδικασία εφόσον θέτει σε εφαρμογή συγκεκριμένες παιδαγωγικές θεωρίες και καινοτόμες διδακτικές προσεγγίσεις για τη δημιουργία ενός ψηφιακού μικρόκοσμου συμβολικής αναπαράστασης των χορών. Απευθυνόμενο στις αναπτυξιακές ανάγκες και προτιμήσεις των «ψηφιακά ιθαγενών» μαθητών, το δυναμικό του θα πρέπει να αξιοποιηθεί και να αξιολογηθεί ερευνητικά σε ποικίλους μαθητικούς πληθυσμούς. Η

συγκριτική θεώρηση ερευνών αυτού του είδους, θα δώσει τη δυνατότητα τόσο για την εξαγωγή εμπειρικών συμπερασμάτων σχετικών με τη θεωρητικά βάσιμη θετική επίδραση της σημειογραφίας Labanotation στην εκμάθηση του χορού, όσο και για την αποτελεσματικότητα προσάρτησης της πληροφορικής στην εκπαίδευση κινητικά επιδέξιων χορευτών ελληνικού παραδοσιακού χορού.

Αναφορές

Bandura, A. (1969). Social-learning theory of identificatory processes. In D. A. Goslin (Eds.), *Handbook of socialization theory and research* (pp. 213-262). Chicago: Rand McNally.

Bruckman, A., & Bandlow, A. (2003). HCI For Kids. In J. Jacko & A. Sears (Eds), *Human-Computer Interaction Handbook* (pp.428-440). Lawrence Erlbaum, Hillsdale, NJ.

Buckingham, D. (2001). New media literacies: Informal learning, digital technologies and education. In D. Buckingham, & A. McFarlane (Eds), *A digitally driven curriculum?* (pp.7-19). London: Institute for Public Policy Research.

Δανιά, Α. (2009). *Κατασκευή οργάνου αξιολόγησης της χορευτικής επίδοσης: Η εφαρμογή του στον Ελληνικό παραδοσιακό χορό*. Δημοσίευτη Μεταπτυχιακή Διατριβή. Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Δανιά, Α., Κουτσούμπα, Μ., Χατζηχαριστός, Δ., & Τυροβολά, Β. (2009). Η έρευνα για την κατασκευή οργάνων αξιολόγησης της χορευτικής επίδοσης. Ανασκοπική μελέτη. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή και τον Αθλητισμό*, 7, 179-202.

Dania, A., Tyrovola, V., & Koutsouba, M. (2011). Proposal for a method for teaching dance skills. *Proceedings of the 27th Biennial ICKL Conference, Institute for Musicology*, Budapest, 193-199.

Δανιά, Α. (2013). *Από τα σύμβολα στην κίνηση. Επίδραση της σημειογραφικής μεθόδου Laban στην εκμάθηση του ελληνικού παραδοσιακού χορού*. Δημοσίευτη διδακτορική διατριβή. Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Fugedi, J. (2003). Movement Cognition and Dance Notation. *Studia Musicologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, 44(3/4) 393-410.

Gallahue, D. & Ozmun, J. (1998). *Understanding Motor Development. Infants, Children, Adolescents, Adults*. New York: McGraw-Hill.

- Huizinga, J. (1955). *Homo ludens: A study of the play element in culture*. Boston: Beacon Press.
- Hutt, C. (1971). Exploration and play in children. In R.E. Herron & B. Sutton-Smith (Eds), *Child's play* (pp. 231–250). New York: Wiley.
- Inkpen, K.M. (2001). Drag-and-drop versus point-and-click: mouse interaction styles for children. *ACM Transactions on Computer Human Interaction*, 8(1), 1–33.
- Κουτσούμπα, Μ. (2005). *Σημειογραφία της χορευτικής κίνησης. Το πέρασμα από την προϊστορία στην ιστορία του χορού*. Αθήνα: Προπομπός.
- Laban, R., & Lawrence, F. C. (1974). *Effort: economy of human movement*. London, UK: Macdonald & Evans Ltd.
- Lund, H.H., Klitbo, T., & Jessen, C. (2005). Playware technology for physically activating play. *Artificial Life and Robotics Journal*, 9(4), 165–174.
- Mayer, R.E. (2002). Multimedia learning. *The Psychology of Learning and Motivation*, 41, 85-139.
- Pelligrini, A.D. (1987). *Applied child study: A developmental approach*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Stähle-Varney A. K. (2001). Dance Notation - A Teaching Tool. *Proceedings of the 27th Biennial ICKL Conference*, Columbus, Ohio, 111-115.
- Τυροβολά, Κ. Β. & Κουτσούμπα, Ι. Μ. (2006). Μορφολογική Μέθοδος Διδασκαλίας του Ελληνικού Παραδοσιακού Χορού: Το Παράδειγμα των Ποντιακών Χορών. *Μουσική σε Πρώτη Βαθμίδα, ΕΕΜΑΠΕ*, 1, 19-32.

Abstract

The aim of the present study is the presentation of a new tool: *Labankido*© (Dania, 2013), which is based on PowerPoint software and is designated to be used as a multimedia tool in the teaching of Greek traditional dance. Its basic characteristic is the use of Laban notation symbols -in digital-multimedia activities- for the visual and auditory representation of dance form component elements. The new product's up to date applications and perspectives are taken into consideration according to definite pedagogical theories and innovative teaching practices. Furthermore, a new qualitative research is proposed in order to evaluate the effectiveness of *Labankido*© in the context of teaching Greek traditional dance to novice young dancers aged 5-7 years old.

Keywords: *Labankido*©, Laban notation system of movement and dance-Labanotation, Greek traditional dance.